

INTEGRATSIYALANGAN DARSLARNING SAMARADORLIGINI OSHIRISH OMILLARI

Meliyeva Dilfuza O'ralovna

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti o'qituvchisi

Raymqulova Dilfuza Xoliqulovna

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti Pedagogika fakulteti

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 5 bosqich talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17333928>

Annotatsiya: Mazkur maqolada integratsiyalangan darslarning ta'lim jarayonidagi ahamiyati, ularning nazariy va amaliy asoslari, samaradorligini oshirish omillari keng yoritilgan. O'qituvchi faoliyatida innovatsion yondashuv, fanlararo bog'lanish, kompetensiyaviy ta'lim va raqamli texnologiyalarni qo'llashning o'rni tahlil qilingan. Xalqaro tajriba asosida integratsiyalashgan darslarning afzalliklari va O'zbekistonda ularni rivojlantirish istiqbollari ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: integratsiya, dars samaradorligi, fanlararo aloqadorlik, innovatsion ta'lim, kompetensiya, kreativlik.

Аннотация: В данной статье рассматривается значение интегрированных уроков в образовательном процессе, их теоретические и практические основы, а также факторы повышения эффективности. Особое внимание уделено инновационным подходам в деятельности учителя, межпредметным связям, компетентностному обучению и применению цифровых технологий. На основе международного опыта анализируются преимущества интегрированных уроков и перспективы их развития в Узбекистане.

Ключевые слова: интеграция, эффективность урока, межпредметные связи, инновации, компетенции, креативность.

Abstract: This article explores the importance of integrated lessons in the educational process, focusing on their theoretical and practical foundations as well as the factors that increase their effectiveness. The study emphasizes the role of innovative approaches in teachers' activities, interdisciplinary connections, competency-based education, and the use of digital technologies. Based on international experience, the advantages of integrated lessons and their prospects for development in Uzbekistan are analyzed.

Keywords: integration, lesson effectiveness, interdisciplinarity, innovation, competence, creativity.

Bugungi globallashuv va raqamli jamiyat davrida ta'lim tizimi oldida turgan asosiy vazifalardan biri – shaxsni har tomonlama rivojlantirish, uni ijtimoiy hayotga, mehnat bozoriga va zamonaviy kasblarga tayyorlashdir. Shuning uchun ham zamonaviy ta'lim jarayonida faqat bilim berish emas, balki o'quvchilarda ijodkorlik, tanqidiy fikrlash, muammoli vaziyatlarni hal qilish, hamkorlikda ishlash va kommunikativ ko'nikmalarni shakllantirish birinchi o'ringa chiqmoqda. Ana shu maqsadlarga erishishda integratsiyalangan darslarning ahamiyati beqiyosdir.

Integratsiyalangan darslar – bu ikki yoki undan ortiq fan mazmunini uyg'unlashtirib, yagona ta'limiy faoliyat sifatida tashkil etiladigan darslardir. Ular o'quvchilarda bilimlarning

yaxlit tizimini shakllantiradi, amaliy faoliyatga yo'naltiradi va o'quv jarayonining samaradorligini oshiradi. Agar an'anaviy darslarda bilimlar alohida-alohida fanlarga bo'lingan bo'lsa, integratsiyalashgan darslarda bilimlar yagona, uzviy bog'langan holda taqdim etiladi. Bu esa o'quvchining dunyoqarashini kengaytiradi, uni real hayotga tayyorlaydi.

"Integratsiya" so'zi lotincha "integer" – "butun" so'zidan olingan bo'lib, yagona, yaxlitlik, birlashuv ma'nolarini bildiradi. Pedagogikada bu tushuncha turli fanlar, bilimlar, ko'nikma va malakalarni yagona tizimga birlashtirishni anglatadi. Boshlang'ich va umumiy o'rta ta'limda integratsiya – o'quvchilarni atrof-muhitni yaxlit tasavvur qilishga, nazariy bilimlarni hayotiy vaziyatlarga bog'lashga, fanlararo aloqadorlikni anglashga yo'naltiruvchi metodik yondashuvdir.

Masalan, tabiatshunoslik darsida o'quvchilar suvning xossalarini o'rganadi. Matematika darsida suvning hajmini o'lchashni o'rganishi, tasviriy san'atda esa suv manzaralarini tasvirlashi mumkin. Shu tarzda bir mavzu bir nechta fanlarda uyg'unlashadi va bola ongida yaxlit bilim shakllanadi.

Bugungi kun talablari integratsiyalangan darslarni qo'llash zaruriyatini yanada oshirmoqda. Chunki:

1. Axborot hajmi ortmoqda – O'quvchilar turli fanlardan katta hajmdagi ma'lumotlarni o'zlashtirishlari kerak. Integratsiya bu bilimlarni tizimlashtirishga yordam beradi.

2. Fanlararo muammolar – Hozirgi davrda ekologiya, axborot texnologiyalari, iqtisodiyot kabi muammolar bir nechta fan kesimida hal qilinadi.

3. Kompetensiyaviy yondashuv – Zamonaviy ta'lim faqat bilim emas, balki uni amaliyotda qo'llash ko'nikmalarini ham shakllantirishni talab qiladi. Integratsiya kompetensiyaviy yondashuvga mos keladi.

4. Motivatsiyani oshirish – Integratsiyalashgan darslar qiziqarli, hayotiy va amaliy vaziyatlarga bog'langan bo'lgani uchun o'quvchilarda o'qishga qiziqishni kuchaytiradi.

Integratsiya g'oyasi qadimiy ildizlarga ega. Sharq allomalari – Abu Nasr Forobiy, Abu Rayhon Beruniy, Ibn Sino – fanlarni bir-biridan ajratmagan, ularni yagona ilmiy tizim sifatida o'rganganlar. Masalan, Beruniy uchun matematika, astronomiya va geografiya bir butun edi. Yevropa pedagogikasida Y.A. Komenskiy va J. Russo integratsion ta'lim g'oyalarini ilgari surgan.

XX asrda amerikalik pedagog Jon Dyui ta'limni hayot bilan bog'lash, bilimlarni amaliy faoliyat orqali berishni taklif etgan. L.S. Vygotskiy "yaqin rivojlanish zonasi" nazariyasi orqali bolalarning bilimlarni ijtimoiy muhit va faoliyat jarayonida o'zlashtirishini asoslab berdi. J. Piaget esa kognitiv rivojlanish nazariyasi orqali boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun integratsiyaning tabiiy zarurligini ko'rsatdi.

Boshlang'ich ta'lim – bolaning tafakkuri shakllanadigan davrdir. Agar bilimlar bo'laklab berilsa, bola dunyoni ham bo'laklab tasavvur qiladi. Integratsiyalashgan darslar esa bolaga dunyoni yaxlit holda anglash imkonini beradi.

Masalan, "Bahor fasli" mavzusini ona tili darsida she'r tahlil qilish, tabiatshunoslikda ob-havo o'zgarishlarini o'rganish, tasviriy san'atda bahor manzarasini chizish orqali integratsiyalash mumkin. Bu jarayon o'quvchilarda ko'p qirrali bilim, keng tasavvur va ijodiy yondashuvni shakllantiradi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ta'lim sohasidagi qaror va farmonlarida ham ta'limda integratsiyani rivojlantirish ustuvor vazifa sifatida belgilangan. Xususan, Milliy o'quv

dasturida fanlararo bog'lanish, kompetensiyaviy yondashuv va integratsiya asosiy tamoyillardan biri sifatida qayd etilgan.

Shuningdek, xalqaro tadqiqotlar (PISA, TIMSS)da yuqori natija ko'rsatgan davlatlarning tajribasi shuni ko'rsatadiki, integratsiyalashgan ta'lim bilimlarni chuqurroq o'zlashtirish va amaliyotga tatbiq qilishga yordam beradi. Finlyandiya, Singapur, Yaponiya kabi mamlakatlarda integratsiyalashgan darslar asosiy metodlardan biri sifatida qo'llanmoqda.

- Integratsiyalangan darslarning asosiy maqsadi:
- O'quvchilarda bilimlarni tizimlashtirish;
- Fanlararo aloqadorlikni shakllantirish;
- Nazariy bilimlarni amaliyotga bog'lash;
- Ijodiy fikrlashni rivojlantirish;
- Mustaqil ishlash va jamoaviy hamkorlik ko'nikmalarini shakllantirish.

Xulosan qilib aytganda, integratsiyalashgan ta'lim bugungi kunda ta'lim jarayonini modernizatsiya qilish, o'quvchilarning mustaqil va ijodiy fikrlashini rivojlantirish hamda bilimlarni amaliyot bilan bog'lashning eng samarali usullaridan biri sifatida qaralmoqda. Bu yondashuv nafaqat bilimlarni yaxlit shaklda berish, balki o'quvchilarda hayotiy kompetensiyalarni shakllantirishga ham xizmat qiladi.

Tadqiqot davomida shuni ko'rish mumkinki, integratsiyalashgan darslarning samaradorligi ko'plab omillarga - o'qituvchining mahorati, o'quvchilarning yosh xususiyatlari, darslarni to'g'ri rejalashtirish, zamonaviy texnologiyalarni qo'llash va motivatsion muhit yaratishga bevosita bog'liqdir. Xususan, loyiha asosida o'qitish, CLIL yondashuvi, gamifikatsiya va STEAM ta'limi kabi usullar integratsiyani yanada samarali qiladi.

Xalqaro tajriba ham shuni ko'rsatadiki, Finlyandiya, Singapur, Yaponiya va boshqa rivojlangan mamlakatlarda fanlararo integratsiya o'quvchilarning ijodiy qobiliyatini ochishda, amaliy ko'nikmalarni shakllantirishda muhim vosita sifatida qo'llanilmoqda. O'zbekiston ta'lim tizimida ham integratsiyalashgan darslarga e'tibor kuchayib bormoqda, bu esa milliy ta'lim sifatini jahon standartlariga yaqinlashtirishga xizmat qiladi.

Shunday qilib, integratsiyalashgan darslarni keng joriy etish ta'lim samaradorligini oshirish, barkamol shaxsni shakllantirish va jamiyatning intellektual salohiyatini rivojlantirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Kelajakda integratsiya jarayonlarini sun'iy intellekt, raqamli texnologiyalar va global ta'lim tajribasi bilan uyg'unlashtirish yanada samarali natijalarga olib kelishi shubhasiz.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Hasanboyeva O. Pedagogik integratsiya nazariyalari va amaliyoti. – Toshkent: Fan, 2019.
2. Rasulova G., Axmedova M. Boshlang'ich ta'limda innovatsion metodlar. – Toshkent: O'qituvchi, 2020.
3. Xudoyberdiyeva D. Integratsiyalashgan ta'limning nazariy asoslari. – Samarqand: Zarafshon, 2021.
4. Meliyeva D.O. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining mustaqil ishlash ko'nikmalarini innovatsion yondashuv asosida takomillashtirish mexanizmi. – Inter education & global study, 2025, №2, 320-328.

5. Мелиева Д. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining mustaqil ishlash qobiliyatini rivojlantirishning davlat miqyosidagi ahamiyati. – Журнал универсальных научных исследований, 2024, 2(5), 1106-1108.
6. Karimov B. Innovatsion ta'lim texnologiyalari. – Toshkent: Ilm Ziyo, 2022.